

تاریخ عثمانی انجمنی

مجموعہ سی

ایک آبدہ برنشر اولنور

مندرجات

علمدار مصطفی پاشا (مابعد) افضل الدین
بحر خزردہ عثمانی سنجاعی صفوت
وفیات : اسماعیل زهدی بك عبدالرحمن شرف
بروسہ امور بك کتابہ سی احمد توحید
قرہ مان اوغلا لری حقندہ و نائق محکوکہ (مابعد و ختام) خلیل ادہم
روسبہ ایہ وقوع بولان ۱۲۴۴ و ۱۲۴۵ حربہ دائر بروثیقہ محمد طرف
تفرقہ : قانوننامہ آل عثمان طرف

فیثانی ہ غروش

مرجی — باب عالی تاریخ عثمانی انجمنی

استانبول

تجران انجمنی

طبعہ طبعہ مشرقی

۱۳۳۰

بروسهده امور بك جامعى كتابهسى

تاريخك مهم بر شعبه سنى تشكيل ايدين تراجم احواله دائر معلوم اولان آثار عثمانيه معدود بر قاچ كتابه منحصر در . شهبه سزكه بزه مجهول قلمش بر چوق تراجم احوال كتابلى استانبول يانقنلر نده ياتمش وشوراده بوراده قالا نلرده - مملكتتمزك اك فنا عاداتدن برى بولونان كتاب استعاره ايدوب اعاده ايمه مك پوزندن يا خود بندن غيرى كيسه ده بولونماسون فكرنده اولان بعض حسادك بخلندن - طلسملى دفينه لره شيه اولمقله آنلردن استفاده ده غير ممكن بر درجه به كلشدر . آوروپانك يازمه كتب نادره يي چكهمه سى ده معارف عثمانيه به ضرر عظيمدر .

موجود آثار ايچنده رجال عسكريه وملكبه مزه دائر معلومات بك آزرر عاداتا مفقود دينه بيلور . كتب تاريخيه ده فلان قلعه يي يا خود شهرى فلان ذات ضبط ايتديكى بعضاً يازيلور اما اوذاتك ترجمه سندن همان بحث اولونماز . حال بوكه بو ذوات ايچنده دولته بيوك بيوك خدمت ايتمش ، نام وشان قزاتمش ، بر چوق خيرات وحسانه ده موفق اولمش اعظم واردر . ايشته بو بيوك آدملردن برى اولديقنه شهبه اولمايان تيمور طاش زاده امور بكك بروسه ده سدباشى جوازنده انشا ايتديرديكى جامع شريف قپوسنك جناحينه حك ايتديرمش اولدينى اون اوچ سطرلق بر كتابه يي نقلدن اول مرخوم مشار اليه حقه ده تاريخ كتابلر نده كوره . بيلديكم بعض معلوماتى يازايم :

امور بك هر كه فاتحى ومؤسس دولت جتتمكان عثمان غازى حضر تلرينك سلاح آرقداش لرندن آيقود البك اوغلى قره على بك زاده تيمور طاش پاشانك مخدوميدر . عثمانلى رجالنك الكاسكى واصيل بر خاندانندن در . تاريخ تولدى

معلوم دیکھتے ہیں مزارعی طائشندہ طول عمرہ دائر سوزلر بولونمانہ واشتراك
ایتدیکی وقایح تاریخیہ ایلہ تاریخ وقائی اولان سکز یوز آلتش بش سنہ سی
آرہ سندہ خیلی مدت اولدینی آکلشایدیفنہ نظراً اوزون عمر سورمشدر . عاشق
پاشا تاربخندہ ۷۹۳ تاریخندہ آلاجه حصار نواچیندہ وقوعہ کن محاربه پی
امور بکدن اوکرندیکنی شویله جه حکایہ ایدر : « تیمور تاشک اوغلی
وار ایدی امور بک دیرلر ایدی بو اوغراشی فقیرہ اول خبر ویردی
ایدر بزم کندی خلغمز ایچندہ اسیر ایکی بیکنن زیادہ ایدی . دیر الحاصل
روم ایلی و آناطولی خلقتدن هیچ اسیرسز کیسه قالمادی وانکروزک
قرالی کوچله قور تولدی یالکز فاجدی کیندی . » [۱] بو روایتہ کوزہ
امور بک حین وفاتندہ سکانی تجاوز ایشم بلکهده طقسانہ یتش بر
پیر ایدی .

امور بکک یلدرم سلطان بایزید خان زمانندہ برچوق محاربه لردہ
دہا بولوندینی بدیدر . وقعہ تیموردن سوکرہ موسی چلی معیتندہ
بولونمش و مشارالیک صوگدملرینہ قدر دائرہ صداقتدن ایرلاماشدر . [۲]
چلی سلطان محمد خان مشارالیک بو صداقتی تقدیر ایله حقندہ برجزا
ترتیب ایتمہ دیلر . سلطان مراد خان ثانی حضرتلرینک ابتدای جلوسلرنده
امور بک و برادرلری اوروج و علی بککر وزرادن معدود ایدیلر بو اوچ
برادر بایزید پاشانک دوزمہ وقعہ سنی برطرف ایشمک اوزرہ روم ایلی یه
سوقہ مانع اولمق ایستہ دیلر ایسده موفق اولامادیلر امور بکک بایزید
پاشا ارہ سندہ صمیمی رمودت اوله جق کہ بایزید پاشا روم ایلینہ کیدرکن
اللی بیک اچہ یه رسیدہ اولان ثروتی میرمشارالیہ وصیت ایشدر . [۱]

[۱] خواجہ سعدالدین افندی تاج التواربخندہ (جلد اول صحیفہ ۱۴۳)
بو روایتی نقل ایتدکن سوکرہ مولانا ادریسک بو وقعہ پی ۷۹۸ سنہ سندہ
اولق اوزرہ حکایہ ایتدیکنی دہ بازار .

[۲] تاج التواربخ جلد اول صحیفہ ۲۷۱ ، کال بک : عثمانی تاریخی جلد ثانی
صحیفہ ۴۴۸ ، ۲۳۹ .

[۳] ہشت ہشت

دوزمه مصطفى ايله اولوباد كوپرسي جوارنده اولان محاربهده امور بك ايكي بيك جنكاور ايله پوصويه كيروب بيوك موفقيت قزائمشدر. سكر يوز اوتوز [۱] تاريخلرينه قدر امور بك وزرانده قالمش اولماسى قوباً مأمولدر تاريخ مزبورده ديكر اسراى قديمه ايله برابردردولتن سنجاقلره سوق اولونديلر مع مافيه امور بلك مرعى الحاطر اولديغه دليل اولمق اوزره كريميان زاده يعقوب بلك ارتحالى متعاقب كريميان ايلي ممالك عثمانيه به الحاق اولونوب امور بك زاده عثمان چلي [۲] نك بك تعيين اولونماسى ذكر ايدرم .

تيمورلك زاده شاهرخ ايله ايتديكي محاربهده مغلوب اوله رق (۸۳۴) ممالك عثمانيه صيتمش اولان قره قيونلى حكمدارى اسكندر ميراز توقاد جوارنده قيشلامش واول بهارده معيتمده بولونانلر اهالى به جور وغدر ايتمه باشلامش اولدقلرندن اناطولى بلكر بكي اولان امور بك يوركوج پاشا ايله بونلرك دفع مضراته مأمور اولمش ايدى . بو ايكي ذاتك همتريله اسكندر ميرزا طوعاً ممالك عثمانيه دن چيقوب كيتمشدر . امور بلك ده ا برچوق خدماتده بولوندينى وفتح جليل قسطنطيه به اشتراك ايدن اسراى نامداراندى اولدينى شهبه دن آزاده در . مشاراليهك مكممل ترجمه حالى يازماي اخلافك غيرتپورانه تركله بروسده كي جامع شريفنك قبله جهتمده كائن بركنبد آلتنده بولنان كتابه سنك مزارندن سنه ارتحالى نقل ايتدم :

[۱] ۸۳۰ سنه سنده روم ايلينده بروقه اولدينى نثري شوميم عباره ايله يازمشدر « اول ييله ميخال اوغلى وقاسم بك اوغلى وملك بك وروم ايلي بلكرينك واقعهسى اولوب » . بروقه دن سوكره اسراى قديمه قرب سلطنتدن اوزاتلاشديرلش وسراى جاپونده تربيه ايديلن كنج اسرلردن فيضياب اولانلر موقع اقباله كتيرلكه باشلامشدر .

آیاق طاشنک طیش جہتندہ :

اعزۃ او ذوی الاحسان امور بک بن عمور تاش
 بک۱- فی اللہ ثراہ بالرحمة والرضوان واکساہ
 حلال المغفرة والفران قد توفی فی ہجریۃ
 النبی علیہ السلام فی اوایل شہر ذی
 القعدة سنۃ خمس و ستین وثمانمائہ

باش طاشنک ایکی طرفیلہ آیاق طاشنک ایچ طرفندہ ادعیہ و عبارات
 سائرہ وارد .

شمدی مقصد اصلی اولان جامع شریف کتابہ سنۃ یازیم :
 [کتابہ نک املاسی محافظہ ایدملک اوزرہ ۱۶ بونطو ایلہ و شمدیکی
 املاہ کورہ مقابللری ۱۲ بونتو حروفاتلہ ترتیب اولوندی] .

قبونک صاغ طرفندہ یدی سطرده :

۱ — بسم اللہ الرحمن الرحیم حمد ثنا ثابتدر شول اللہ کہ بزى قراتر
 رحمتیلہ اودن ودانخی صلوة والسلام ازرنہ اولسون کہ بزہ اللہ بیوروغن
 یتشدرب طغر یول کوسترد .

بسم اللہ الرحمن الرحیم حمد (و) ثنا ثابتدر شول اللہ کہ بزى قورادور رحمتی
 ایلہ اوددن ودانخی صلوة والسلام شول رسولک اوزوبنہ اولسون کہ بزہ اللہ
 بیوروغنی یتشدربوب طوغری یولی کوستردی .

۲ — بوندن سکرہ بو تاریخی نظر ادنہ شیلہ معلوم اولسون کہ
 بنکہ تمر تاش اغلی امورم بویرد حبة لله بر جامع بینا ایتدم بو جامع
 مصالحیچون ینہ یانند برحام یاپوب بو جامعہ وقف ایتدم و طوز .

بوندن سکرہ بوتاریخی نظر ایدنہ شویلم معلوم اولسون کہ بن کہ تمر تاش اوغلی
 امورم بو یردہ حبة لله بر جامع بنا ایتدم بو جامع مصالحی ایچون ینہ یانندہ
 برحام یاپوب بو جامعہ وقف ایتدم و طوز .

۳ — بازارندہ یابدغوم کاروان سراى واوکند دکانلریلہ ایازمدانغی
 اولروم و باغلم و برسه اشاغی التندغی باخچالرم و دکیرمم و مزرعه لرم
 کافرلریلہ و برسه ناحیتندکی کویلم کافرلریلہ کہ کلیسا واق بدر کویدر .

بازارنده یابدیم کاروان سرای واوکنده دکانلریله ایزه ده کی اولرم و باغلم و بروسه آشانگی آلتنده کی باغچلم و دکرمنم و مزرعه لرم کافرلریله و بروسه ناحیتنده کی کویلرم کافرلریله که کلیسا و آق پدر کوی در .

۴ — و برسد یوقر و حصار دخی اولرمدن غیر ی نه که ملکوم و ارسه جمیعین مذکور جامعه وقف اتم و اینه کول ناحیتند عیبی و برانندکی دکرمنم باخچاسیله و کافرلیله و انکوریه ناحیتند دسارلی ادلو کویمی و اول ولایتد نقدر مزرعه لرم

و بروسه ده یوقار و حصارده کی اولرمدن غیر ی نه که ملکوم و ارسه جمیعین مذکور جامعه وقف اتم و اینه کول ناحیه سنده عیبی و براننده کی دکرمنم باغچسلیله و کافرلیله و انکوریه [انقره] ناحیه سنده دسارلی ادلو کویمی و اول ولایتده نقدر مزرعه لرم

۵ — و ارسه و تکور بکارنده کی اوچ حصم که بنومدر و باغ لرم و باخچالرم و اکین یرلرم و کافرلرم بومذکورلری بو جامعه وقف اتم و کتابلرم تفصیلله وقف اتم اما جامعدن طشرچقمیه و بیرغمده حبه لله برمدرسه یابدیم و یانند برحام یابدیم ی (؟) بیرغمده نقدر باغ لرم و باخچالرم

و اکی

و ارسه و تکور بکارنده کی اوچ حصم که بنمدر و باغلم و باغچلم و اکین یرلرم و کافرلرم بومذکورلری بو جامعه وقف اتم و کتابلرم تفصیل ایله وقف اتم اما جامعدن طشرچقمیایه و برغمده حبه لله برمدرسه یابدیم و یاننده برحام یابدیم ی ؟ برغمده نقدر باغلم و باغچلم و اکی

۶ — دکرمنم که بکوش اواددر و اکی دکرمنم که کیرسنددر و بیرغمده نقدر دکانلرم و دکان یرلرم و ارسه و برچفتلک که ایواد اوغلندن الدم اداددر بومذکورلری بیرغمده مدرسه وقف اتم و بقاده حبه لله برجامع یابدیم یانند برحام یابوب اول جامعه وقف اتم

دکرمنم که بکوش اووادهدر و اکی دکرمنم که کیره سون [۱] ده در و برغمده نقدر دکانلرم و دکان یرلرم و ارسه و برچفتلک که ایواد اوغلندن آلم دادهدر بو [۱] بو کیره سون قره دکز ساحلنده کی اولیوب قره سی سنجانی داخلنده

اولان کیره سون اولالیدر .

مذکورہ برغمدہ کی مدرسہ وقف ایتدم و بیفادہ حسبہ اللہ برجامع یاپدم
یاپندہ برجام یاپوب اول جامعہ وقف ایتدم

۷ — وقرہ حصار د برجامع و بر مدرسہ یاپدم یاپندہ برجام و کاروان
سرای یاپدم و صاروجہ بکلر ادلو کوی و خومد بر حنیق اک دنکی صتون
الدم بومذکورہ قرہ حصار دغی جامعہ و مدرسہ وقف ایتدم و جمیع
وقفلم مسجل ایتدم و بووقفلرک غلانندن غلیادغی کاروانسرای

وقرہ حصار دہ برجامع و بر مدرسہ یاپدم یاپندہ برجام و کاروان سرای یاپدم
و صاروجہ بکلر ادلو کوی و خومدہ بر حنیق ایک دینکی صتون آدم بومذکورہ
قرہ حصار دہ کی جامعہ و مدرسہ وقف ایتدم و جمیع وقفلم مسجل ایتدم و بو
وقفلرک غلانندن غلیادہ کی کاروانسرای

قبونک صول طرفندہ التی سطر :

۱ — و بولندغی کوپروجکلر د کی خانہلر و کاروان سرای محتاج
اولدغنجہ مرمت ادلر و قرشوصوقلر ادلو کویمقی وقف ابنا ایتدم و ادردند
حسبہ اللہ بر مسجد یاپدم اندرلر ارد [۱] مقاطحہ و رلور

و بولندہ کی کوپریجکلر دہ کی خانہلر و کاروان سرای محتاج اولدیفنجہ مرمت
ابدلر و قرشوصوقلر ادلو کویمقی وقف ابنا ایتدم و ادزندہ حسبہ اللہ بر مسجد
یاپدم [۲] مقاطحہ و رلور

۲ — باغوم و اولرم کہ اند و اردرینہ ادردند یاپدغوم مسجد وقف ایتدم
و بونلرک کلیمی لله باللہ اولسون اللہ رحمت ایتسون اول کشیہ کہ بوتاریخہ
نظر ادوقیہ واقف روحہ دعاقلہ اللہک لغتی

باغوم و اولرم کہ اند و اردرینہ ادزندہ یاپدینم مجدہ وقف ایتدم و بونلرک
کلیمی لله باللہ اولسون اللہ رحمت ایتسون اول کشیہ کہ بوتاریخہ نظر ایدہ اوقویہ
واقف روحہ دعاقلہ اللہک لغتی

۳ — و ملائکہ لرک لغتی و یغامبر لرک لغتی اول کشینوک ازرنہ
اولسون کم بووقفلرک تبدیل و تغیرینہ قصداد و بونلرک فسادنہ مباشر اولہ
امین یارب العالمین و وقف نامدر

[۱] بو ایکی کلمہ اوقونامادی . (انبارلر اورادہ) اولمق محتملدر .

وملائكہ لرك لعنتی ویضبر لرك لعنتی اول کسینک اوزرینه اولسون کیم بووقلرک
تبدیل و تغیرینه قصد ایده و بونلرک فادینه مباشر اولامین یازب العالمین ووقف نامدر
۴ — قللم بنوم زمانمده هربری تهیی کلدلرسه یته بدن صکره
انی ییلرو قشاقه اغلی علاالدین واغز اغلی حاجی علی ناظر قلدیم هربری
یوم دردر

قوللم نیم زمانمده هربری تهیی کلدیلرسه یته بدن صوکره انی ییلر
وقشاقه اغلی علاالدین واغوز اغلی علی بی ناظر قلدیم هربری یومی دردر
۵ — اچمه ییله وبوتاریخ محرم اینوک اخرنده یزلدی که سکز یوزالی
طقزنجی یلدرشکرالله مساعیه اوقاف مذ کوره اوزره جبابه
اچمه ایله وبوتاریخ محرم آینک اخرنده یزلدی که سکز یوزالی طقوزنجی ییلدر
شکرالله مساعیه اوقاف مذ کوره اوزر جبابت

۶ — [۱] تمکچون مملوک خوشقدم بن عبدالله و داخی ای علنک
بونلره سعی لری وقفه خدمت لری مقابلسنده الا بندقار بر سوزدر بیان
وقفدر . جری ذلک وحرر فی جمادی الاخر لسنه خمس وستین وثمان
ایتمک ایچون مملوک خوشقدم بن عبدالله و دخی ای علنک بونلره سعیلری وقفه
خدمت لری مقابلسنده الا بونده کیلر بر سوزدر بیان وقفدر . جری ذلک وحرر
فی جمادی الاخر لسنه خمس وستین وثمان [ماه] .

بروسه ده کی اشبو جامع شریف موجود و معموردر . آتجق و ققیه ده
بر تفصیل وقف ایدلدیکی یازیلان کتابلردن اثر قلامشدر . اون اوچ سنه
اولنه قدر محافظه ایدیله بیلمش اولان کوفی بر کلام قدیمده سرقت
اولونمشدر . طوز بازارنده کی کاروانسرای موجوددر . حمام کچن سنه تعمیر
اولوننیور ایدی . اجارینلی اولمشدر .

امور بکک کتابه ده کی مذ کور خیراتندن اولان برغمه ده کی مدرسه
ویغاده کی جامع وقره حصار (صاحب) ده کی جامع و مدرسه حقلرنده تحقیق اتانده
بولونه مادم .

ادرنہ کی مسجد حقنہ بادی افندی مرحوم۔ ہنوز طبع ایڈیلہ
 مین۔ «ریاض بلدۃ ادرنہ» نام اترندہ شو معلوماتی اعطا ایڈیور :
 «امور بک محلہ سندہ منزل اخوری جادہ سندہ اوتوز دردنجی نومرودہ واقع
 تیمورطاش پاشا زادہ امور بک بنا ایڈیلکی مسجد شریفدرکہ اتصائلندہ کی
 تربیہ اضافتلہ «تریدباباجامی» نامیلہ شہرت بولشدر . سقی اخشابندر۔
 اراضی ایلہ برابر اسرانک وقفی یعنی سرف serf اصولی مقدا بزده
 اولدینی بو وقفیہ دن نمایاندر . واقف حیاتندہ بونلرہ بر مدار معاش
 تعیین ایتمش اولدینی آکلاشیلور وقاتدن سوکرده معاشلرینک اعطاسندہ
 دوام اولومانی وصیت ایڈیور .

امور بک وقفیہ سنی سکنز یوز الی طقوز سنہ ہجریہ سی محرمنہ
 تنظیم ایڈیرمش اولماسی صول طرفدہ کی کتابہ نک بشچی سطرندن منفہم
 اولور . بو کتابہ لک حکمی ایہہ تاریخ وفاتی اولان سکنز یوز آلمش بش
 سنہ سندہ اولدینی صول سطرده محرر عباردن استخراج اولونور .
 امور بک خیرات وحناتہ مصروف ہسانی الحق جدیر تقدیردر .

احمد توحید